

پروتکل الحاقی به کنوانسیون‌های ژنو مصوب ۱۲ اوت ۱۹۴۹
در خصوص حمایت از قربانیان مخاصمات مسلحانه
غیر بین‌المللی (پروتکل دوم)
ژنو - ژوئن ۱۹۷۷ (خرداد ۱۳۵۶ هجری شمسی)

یادداشت مقدماتی

قبل از امضاء این پروتکل تنها مقررات قابل اعمال در خصوص مخاصمات مسلحانه غیر بین‌المللی ماده ۳ مشترک در کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو ۱۹۴۹ است. بعداً اثبات گردید که این ماده با نقطه نظرات عملی و کاربردی در خصوص ۸۰٪ از قربانیان مخاصمات مسلحانه که از سال ۱۹۴۵ قربانی مخاصمات مسلحانه غیر بین‌المللی شده و آن مخاصمات اغلب به طرز خشن‌تر و وحشیانه‌تری از جنگ‌های بین‌المللی رخ داده بودند نامتناسب است. هدف از پروتکل حاضر گسترش قواعد اساسی حقوق حاکم بر مخاصمات مسلحانه به جنگ‌های داخلی است و ترس از این که پروتکل ممکن است حاکمیت ملی را تحت تاثیر قرار دهد و مانع از برتراری حقوق و تکالیف درون مرزی دولت‌ها در این رابطه گردد و اینکه ممکن است به عنوان توجیهی برای مداخله خارجی به آن استناد گردد، منجر به این تصمیم‌گیری شد که در نشست چهارک کنفرانس دیپلماتیک این پروتکل ساده و خلاصه شود. به جای ۴۷ ماده پیشنهادی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ کنفرانس فقط ۲۸ ماده را به امضاء رساند. به هر حال محتوای اساسی این پیش‌نویس ابقاء گردید. بخشی از روش‌ها و شیوه‌های جنگی حذف شدند، لیکن اصول اساسی آن در ماده ۴ یافت می‌شود (ضمانت اجراهای اساسی). مقررات راجع به فعالیت سازمان‌های بی‌طرف بشردوستانه با الزام کمتری از آنچه که اساساً پیش‌بینی می‌گردید، پذیرفته شد. تعریف مضیق قلمرو مادی اجرا در ماده ۱ این اثر را خواهد داشت که پروتکل دوم نسبت به ماده ۳ مشترک میان کنوانسیون‌های ۱۹۴۹ در سطح محدودتر درگیری‌های داخلی قابل اجرا خواهد بود. این پروتکل از هفتم دسامبر ۱۹۷۸ لازم الاجرا خواهد بود.

شماره مواد	فهرست موضوعات پیشگفتار
بخش ۱	
قلمرو این پروتکل	
۱	قلمرو مادی اجرا
۲	قلمرو شخصی اجرا
۳	عدم مداخله
بخش ۲	
برخورد انسانی	
۴	ضمانت اجرای اساسی
۵	اشخاصی که آزادی آنها محدود شده است
۶	تعقیب‌های کیفی
بخش ۳	
مجروحین، بیماران و غریقان	
۷	حمایت و مراقبت
۸	جستجو
۹	حمایت از پرسنل پزشکی و مذهبی
۱۰	حمایت کلی از وظایف پزشکی
۱۱	حمایت از واحدها و وسایل نقلیه پزشکی
۱۲	علامت مشخصه
بخش ۴	
جمعیت غیر نظامی	
۱۳	حمایت از جمعیت غیر نظامی
۱۴	حمایت از اشیاء ضروری برای بقای جمعیت غیر نظامی
۱۵	حمایت از کارخانه‌ها و تاسیسات حاوی انرژی خطرناک
۱۶	حمایت از اشیاء فرهنگی و اماکن عبادت
۱۷	منع کوچ اجباری غیر نظامیان

بخش ۵ مقررات نهایی

۱۹	انتشار
۲۰	امضاء
۲۱	تصویب
۲۲	الحاق
۲۳	لازم‌الاجراشدن
۲۴	اصلاح
۲۵	ایرادگیری
۲۶	اخطارها
۲۷	ثبت
۲۸	متون اصلی

پیش‌گفتار

طرفین معظم متعاهدین،

با یادآوری این که اصول بشردوستانه محترم شمرده شده در ماده ۳ مشترک کنوانسیون‌های ۱۲ اوت ۱۹۴۹ ژنو مبنای احترام به شخص آنان در مخاصمات مسلحانه بدون یک ویژگی بین‌المللی را تشکیل می‌دهد، و نیز با یادآوری اینکه اسناد بین‌المللی مربوط به حقوق بشر حمایتی اساسی از فرد انسان ارائه می‌دهند، و نیز با تأکید بر نیاز به تضمین یک حمایت برای قربانیان مخاصمات مسلحانه مذکور، و با یادآوری اینکه در مواردی که قواعد حقوقی لازم‌الاجرا نیست فرد انسانی تحت حمایت اصول انسانیت و حکم وجدان عمومی قرار می‌گیرد، به شرح ذیل توافق نمودند:

بخش ۱

قلمرو این پروتکل

ماده ۱ قلمرو مادی اجراء:

۱- این پروتکل که در راستای توسعه و تکمیل ماده ۳ مشترک کنوانسیون‌های ۱۲ اوت ۱۹۴۹ ژنو است، بدون تغییر و اصلاح شرایط کاربردی موجود باید نسبت به کلیه مخاصمات مسلحانه‌ای اعمال گردد که مشمول ماده ۱ از پروتکل الحاقی به کنوانسیون‌های ۱۲ آگوست ۱۹۴۹ مربوط به حمایت از قربانیان مخاصمات مسلحانه بین‌المللی و (پروتکل اول)، نمی‌گردد و در حوزه سرزمینی یکی از اعضای معظم این قرارداد و بین نیروهای مسلح آن کشور و قوای مسلح مخالف یا دیگر گروه‌های سازمان یافته مسلح و تحت یک فرماندهی مسئول رخ دهد که آنچنان کنترلی بر بخشی از سرزمین کشور مذکور دارند که آنها را قادر می‌سازد که عملیات نظامی را برای اجرای این پروتکل به صورت مجتمع و کنترل شده انجام دهند.

۲- این پروتکل نباید در خصوص موقعیت‌های آشوب و بحران داخلی همانند شورش‌ها، اعمال تعرض‌آمیز انفرادی و پراکنده و دیگر اعمالی با ماهیت مشابه که در حد مخاصمات مسلحانه نمی‌باشد، اعمال گردد.

ماده ۲- قلمرو شخصی اجراء

۱- این پروتکل باید بدون هیچ‌گونه تبعیض ناروا که مبتنی بر نژاد، رنگ، جنس، زبان، مذهب یا عقیده، دیدگاه سیاسی و غیرسیاسی، مبنای ملی یا اجتماعی، تمول یا وضعیت‌های دیگر یا هر معیار مشابه دیگری (که از این به بعد با عنوان تبعیض ناروا اطلاق خواهد شد) نسبت به کلیه افرادی که از یک جنگ مسلحانه تعریف شده در ماده ۱ متأثر شده باشند اعمال گردد.

۲- در پایان جنگ مسلحانه، همه افرادی که از آزادی‌شان محروم شده‌اند یا آزادی‌های آنها به دلایل ناشی از جنگ مذکور محدود شده همین طور کسانی که بعد از جنگ به همان دلایل از آزادی محروم شده یا آزادی‌شان محدود شده است باید تا پایان محرومیت یا تضییق آزادی از حمایت‌های مندرج در مواد ۵ و ۶ این پروتکل برخوردار باشند.

ماده ۳- عدم مداخله

۱- هیچ یک از مواد این پروتکل نباید به منظور تأثیر گذاشتن بر حاکمیت یک دولت یا مسئولیت یک حکومت به هر روش ولو قانونی برای حفظ یا اعاده مجدد قانون یا برای دفاع از وحدت ملی یا تمامیت ارضی آن دولت مورد استناد قرار گیرد.

۲- هیچ یک از مواد این پروتکل نباید به‌عنوان توجیهی برای مداخله مستقیم یا غیرمستقیم به هر دلیلی که باشد در مخاصمه مسلحانه یا در امور داخلی طرفین معظم متعاهد که در سرزمین آنها مخاصمات مسلحانه رخ داده مورد استناد قرار گیرد.

بخش ۲ برخورد انسانی

ماده ۴- ضمانت اجرای اساسی

۱- همه افرادی که در درگیری‌ها شرکت مستقیم نداشته یا شرکت آن‌ها در درگیری خاتمه یافته چه آزادی‌شان محدود شده یا نشده باشد استحقاق دارند که شخصیت، عقاید و اعمال مذهبی آن‌ها محترم شمرده شود آن‌ها باید در همه اوضاع و احوال از برخورد انسانی بدون هیچ‌گونه تبعیض ناروا بهره‌مند باشند. همچنین ممنوع است که حکم داده شود که هیچ‌کس نباید زنده باقی بماند.

۲- بدون هیچ‌گونه خدشه‌ای نسبت به اصول کلی پیش گفته شده اعمال ذیل علیه افرادی که در پاراگراف ۱ به آن‌ها تصریح شده در هر زمان و هر مکان که باشد ممنوع است و باید ممنوع باقی بماند: الف) تعرض به زندگی، سلامت و موجودیت جسمی و روحی اشخاص به ویژه قتل عمد و برخورد خشونت‌آمیز همانند شکنجه، قطع عضو یا هر نوع مجازات جسمی

ب) مجازات‌های دسته‌جمعی

ج) گروه‌نگیری

د) اعمال تروریستی

ه) هتک حرمت به شان انسانی، به ویژه تحقیر کردن، خفیف کردن، زنا به عنف، فحش‌های اجباری و هر نوع تعرض بی‌شرمانه

و) بردگی و تجارت برده در هر نوع آن

ز) عادت

ح) تهدید به ارتکاب هر یک از اعمال پیش گفته

۳- کودکان باید تحت مراقبت و کمک‌هایی که برای آن‌ها لازم است به ویژه موارد ذیل قرار گیرند:

الف) آن‌ها باید تحت تعلیم و تربیت مشتمل بر تعلیم و تربیت مذهبی و اخلاقی به صورتی که والدین آن‌ها آرزو داشته‌اند، و در صورت فقدان والدین کسانی که مسئول مواظبت از آن‌ها هستند آرزو داشته‌اند قرار بگیرند.

ب) همه مراحل متناسب برای تسهیل بیوستن خانواده‌هایی که موقتاً از هم جدا شده‌اند باید معمول گردد.

ج) کودکانی که به سن ۱۵ سال نرسیده‌اند نه مجاز است که به استخدام نیروها یا گروه‌های مسلح درآیند و نه مجاز است که در منازعات شرکت نمایند.

د) حمایت ویژه‌ای که به موجب این ماده برای اطفال زیر ۱۵ سال در نظر گرفته شده باید حتی در صورتی که آن‌ها علی‌رغم پاراگراف فوق

ج) در جنگ شرکت مستقیم نموده و اسیر شده‌اند قابل اجرا باقی بماند.

ه) اگر ضرورت داشته باشد اقداماتی به عمل خواهد آمد و تا آنجا که ممکن است با رضایت والدین یا اشخاصی که به موجب قانون یا

عرف اصولاً مسئول مراقبت از اطفال هستند، اطفال به طور موقت از منطقه جنگی به مناطق امن‌تر در داخل کشور انتقال یافته تضمین شود که آن‌ها توسط افرادی که مسئول حفظ سلامتی و تندرستی آن‌ها هستند همراهی شوند.

ماده ۵- اشخاصی که آزادی‌شان محدود شده است

۱- علاوه بر مقررات ماده ۴، مقررات ذیل باید به عنوان حداقل الزامات نسبت به اشخاصی که به دلایل مربوط به جنگ مسلحانه از آزادی محروم شده‌اند اعم از اینکه بازداشت یا زندانی شده باشند اعمال گردد.

الف) با مجروحین و بیماران باید مطابق ماده ۷ رفتار شود.

ب) برای اشخاص مورد اشاره در این پاراگراف باید در حد معمول جمعیت غیرنظامی منطقه غذا و آب آشامیدنی مهیا شود و نگهداری و

مراقبت‌های لازم در خصوص سلامتی و بهداشت و حمایت از سختی آب و هوا و خطرات ناشی از جنگ مسلحانه برایشان معمول گردد.

ج) آن‌ها باید مجاز به دریافت و بهره‌مندی از آسایش فردی و جمعی باشند.

د) آن‌ها باید مجاز به انجام اعمال مذهبی خود بوده و در صورتی که درخواست نموده و امکان‌پذیر هم باشد کمک و مساعدت معنوی و

روحانی از افرادی همانند کشیش و روحانی در خصوص اجرای تکالیف مذهبی دریافت دارند.

ه) آن‌ها باید اگر شرایط کار فراهم باشد از شرایط کار و تأمینات مشابه جمعیت غیرنظامی محل برخوردار شوند.

۲- افرادی که مسئول بازداشت و زندانی کردن افراد مذکور در پاراگراف هستند در حدود صلاحیتشان باید مقررات ذیل در خصوص افراد

مأمور را محترم بشمارند.

الف) به جز وقتی که زنان و مردان یک خانواده با همدیگر هستند زن‌ها باید در بخش‌های جدا از مردان نگهداری شوند و باید تحت نظارت

مستقیم زنان باشند.

ب) آن‌ها باید مجاز باشند که نامه و کارت ارسال و دریافت نمایند. تعداد آن‌ها ممکن است در صورت ضرورت به وسیله مقامات صالح محدود

دارد.

ج) مکان‌های زندان و بازداشت نباید نزدیک منطقه جنگی واقع شوند.

اشخاص مأمور در پاراگراف اول، قتي که مکان‌هایی که در آنها بازداشت یا زندانی شده‌اند به‌طور خاصی در معرض خطر ناشی از مخاصمات مسلحانه قرار گیرد بایستی از این مکان‌ها تخلیه شوند، اگر که تخلیه آنها بتواند در شرایطی امن انجام شود.

د) آنها باید از رسیدگی‌های پزشکی برخوردار باشند.

ه) سلامت و تمامیت جسمی و روحی آنها نباید به وسیله هیچ فعل یا ترک فعل ناموجه در معرض خطر قرار گیرد همین‌طور ممنوع است که اشخاص مذکور در این ماده تحت روش‌های درمانی قرار گیرند که وضعیت تندرستی این اشخاص آن را ایجاب نمی‌کند و منطبق با استانداردهای کلی پزشکی که بر اشخاص آزاد در اوضاع و احوال پزشکی مشابه اعمال می‌شود نمی‌باشد.

۳- با افراد غیر مشمول پاراگراف ۱ که به هر دلیل و به خاطر جنگ مسلحانه آزادی آنها محدود شده است باید رفتار انسانی منطبق با ماده ۴ و بندهای الف، ج و د پاراگراف ۱ و بند ب پاراگراف ۲ معمول گردد.

۴- اگر تصمیم به آزادی اشخاص محروم از آزادی گرفته شود تسهیلات ضروری تضمین سلامت آنها به وسیله کسانی که مبادرت به این کار می‌کنند باید اعمال شود.

ماده ۶ - تعقیب‌های کیفری

۱- این ماده نسبت دادرسی و مجازات جرایم مربوط به مخاصمات مسلحانه اعمال می‌گردد.

۲- هیچ حکمی نباید صادر شود و هیچ مجازاتی نسبت به شخصی که مجرم شناخته شده نباید اجرا شود مگر بر اساس حکم محکومیت اعلام شده به وسیله دادگاهی که تضمینات اساسی در استقلال و بی‌طرفی ارائه نماید به ویژه:

الف) باید بدون درنگ روشی اتخاذ شود تا متهم از جزئیات جرم انتسابی مطلع شود و قبل و در خلال دادرسی از همه حقوق ضروری و روش‌های دفاع برخوردار گردد.

ب) هیچ کس نباید به اتهام ارتکاب جرم مجازات شود مگر بر اساس مسئولیت فردی کیفری.

ج) هیچ کس نباید به اتهام ارتکاب یک بزه کیفری در خصوص فعل یا ترک فعلی که قانوناً در زمان رخ دادن آن جرم نمی‌باشد مجرم شناخته شود و نباید مجازاتی سنگین‌تر از آنچه که در زمان ارتکاب جرم قابل اعمال می‌باشد بر وی تحمیل شود. اگر بعد از ارتکاب جرم مقررات قانونی در خصوص وضع مجازات سبک‌تر وضع گردد مرتکب باید از مزایای قانون لاحق بهره‌مند شود.

د) هرکس که متهم به ارتکاب جرمی شود بی‌گناه فرض می‌شود مگر این که جرم او طبق قانون اثبات شود.

ه) هرکس که متهم به ارتکاب جرمی شده باشد حق دادرسی حضوری را خواهد داشت.

و) هیچ کس نباید وادار به شهادت دادن علیه کسی یا اقرار علیه خود گردد.

۳- به شخصی که محکوم شده باشد بایستی مشورت‌های قضایی لازم در خصوص محکومیت و نیز روش‌های جبران‌کننده و مرور زمانی که نسبت به او می‌تواند اجرا شود داده شود.

۴- مجازات اعدام نباید نسبت به اشخاصی که در زمان ارتکاب جرم کمتر از ۱۸ سال دارند و زنان باردار یا مادران اطفال کوچک انشاء شود.

۵- در پایان جنگ اولیای امور باید در گسترده‌ترین حد ممکن سعی در عفو عمومی کسانی بنمایند که در مخاصمات مسلحانه شرکت کرده‌اند یا به دلیل جنگ از آزادی‌شان محروم شده‌اند اعم از اینکه بازداشت یا زندانی شده باشند.

بخش ۲

مجروحین، بیماران و غریقان

ماده ۷- حمایت و مراقبت

۱- همه مجروحین، بیماران و غریقان اعم از این که در جنگ مسلحانه شرکت داشته یا نداشته‌اند باید مورد حمایت و مواظبت قرار گیرند.

۲- در همه اوضاع و احوال باید با آنها برخورد انسانی معمول و در گسترده‌ترین شکل و با کمترین تأخیر ممکن از حمایت و مراقبت پزشکی مناسب با شرایط و شأن آنها بهره‌مند شوند. نباید در میان آنها هیچ‌گونه تبعیض در هر زمینه‌ای غیر از اولویت‌های پزشکی صورت گیرد.

ماده ۸- جستجو

هر زمان که اوضاع و احوال اجازه دهد به ویژه بعد از یک درگیری باید بدون فوت وقت اقدامات لازم برای جستجو و جمع‌آوری مجروحین، بیماران و غریقان، حمایت از آنها در مقابل چپاول و بدرفتاری تأمین مراقبت مناسب از آنها و نیز جستجوی اجساد، ممانعت از چپاول آنها و تدفین محترمانه آنها انجام شود.

ماده ۹- حمایت از پرسنل پزشکی و مذهبی

۱- پرسنل پزشکی و مذهبی باید مورد احترام و حمایت قرار گرفته و به آنها همه نوع امکانات و کمک‌های ممکن در خصوص اجرای وظایفشان داده شود.

۲- پرسنل پزشکی در اجرای وظایفشان نباید مجبور به اولویت دادن به افراد به خصوصی به غیر از اولویت‌های پزشکی شوند.

ماده ۱۰- حمایت کلی از وظایف پزشکی

۱- تحت هیچ شرایطی هیچ شخصی نباید به خاطر انجام فعالیت‌های پزشکی متناسب با معیارهای اخلاق پزشکی صرف‌نظر از اینکه چه شخصی مورد مداوا قرار می‌گیرد، مجازات شود.^۱

۲- افرادی که در فعالیت‌های پزشکی درگیر هستند نباید مجبور به انجام اعمال معین یا کارهای مغایر با وظیفه‌شان شوند و نیز نباید مجبور به خودداری از انجام اعمالی شوند که توسط قواعد اخلاق پزشکی یا دیگر مقررات مخصوص مجروحین و بیماران یا مقررات این پروتکل مقرر شده‌اند.

۳- تعهدات حرفه‌ای افراد درگیر در فعالیت‌های پزشکی در رابطه با اطلاعاتی که آنها در خصوص مجروحین و بیماران تحت مواظبتشان ممکن است داشته باشند طبق قوانین داخلی باید محترم شمرده شود.

۴- طبق قوانین داخلی هیچ شخص درگیر در فعالیت‌های پزشکی نباید به خاطر اجتناب یا تصور از دادن اطلاعات مربوط به مجروحین و بیمارانی که تحت مراقبت وی بوده یا می‌باشند به هیچ وجه مورد مجازات قرار گیرد.

ماده ۱۱- حمایت از واحدها و وسایل نقلیه پزشکی

۱- واحدها و وسایل نقلیه پزشکی باید در هر زمانی مورد احترام و حمایت قرار گرفته و نباید مورد حمله واقع شوند.

۲- حمایتی که واحدها و وسایل نقلیه پزشکی مستحق‌اند نباید متوقف شود مگر اینکه از آنها برای ارتکاب اعمال خصومت‌آمیز خارج از کاربرد انساندوستانه آنها استفاده شود.

با این حال این حمایت تنها در صورتی ممکن است متوقف شود که از خطراتی که داده شده، یک مدت زمان معقول گذشته باشد و به چنین خطراتی اعتنا نشده باشد.

ماده ۱۲- علامت مشخصه

طبق مجوز مقامات صالحه ذریه علامت مشخصه صلیب سرخ و هلال احمر و شیر و خورشید سرخ بر زمینه سفید بایستی به وسیله پرسنل پزشکی و مذهبی و واحدهای پزشکی ابراز شده و بر روی وسایل نقلیه پزشکی نصب گردد. این موارد در هر شرایطی مورد احترام بوده و نباید از آنها سوء استفاده به عمل آید.

بخش ۴

جمعیت غیرنظامی

ماده ۱۳- حمایت از جمعیت غیرنظامی

۱- جمعیت غیرنظامی و شهروندان عادی باید از حمایت‌های کلی نسبت به خطرات ناشی از عملیات نظامی حمایت شوند. برای تأثیر بخشییدن به این حمایت قواعد ذیل تحت هر اوضاع و احوال و شرایطی باید رعایت شوند:

۲- جمعیت غیرنظامی منفرداً و مجتمعاً نباید مورد حمله واقع شوند. اعمال و تهدیدات خشونت‌آمیزی که هدف اولیه آنها گسترش ترور و خشونت در میان جمعیت غیرنظامی است، ممنوع است.

۳- شهروندان باید از حمایت‌های پیش‌بینی شده در این بخش برخوردار شوند مگر در زمانی که نفعی مستقیم در منازعه داشته باشد.

ماده ۱۴- حمایت از اشیاء ضروری برای بقای جمعیت غیرنظامی

ایجاد قحطی در بین شهروندان به عنوان وسیله رزمی ممنوع است. همین‌طور حمله کردن، تخریب، جابه‌جا کردن یا منتقل کردن بی‌فایده اموال ضروری برای بقای جمعیت غیرنظامی همانند مواد غذایی، مناطق کشاورزی مختص تولید مواد خوراکی، محصولات، حیوانات اصلی، تاسیسات آب آشامیدنی و لوازم کارهای آبرسانی ممنوع است.

ماده ۱۵- حمایت از تاسیسات و کارخانه‌های دارای انرژی خطرناک

کارخانه‌ها و تاسیسات دارای انرژی‌های خطرناک همچون سدها و آب‌بندها و ایستگاه‌های تولید انرژی هسته‌ای نباید مورد حمله قرار گیرد حتی اگر این تاسیسات مورد استفاده نظامی باشد. اگر چنین حمله‌ای سبب آزادسازی نیروهای خطرناک شده منجر به زیان‌های متعدد به جمعیت غیرنظامی گردد مشمول این ممنوعیت خواهد بود.

۱. برای ملاحظه اعلامیه ایالات متحده آمریکا نسبت به این بخش بنگرید به صفحه ۷۱۸.

ماده ۱۶- حمایت از اشیاء فرهنگی و اماکن عبادت بدون هیچ‌گونه خدشه‌ای به کنوانسیون مربوط به حمایت از اموال فرهنگی در مخاصمات مسلحانه ۱۴ می ۱۹۵۴ انجام هرگونه عملیات جنگی که آثار تاریخی، کارهای هنری و مکان‌های عبادت را که مشتمل بر میراث معنوی یا فرهنگی مردم باشد مورد هدف قرار دهد و استفاده از آن‌ها در حمایت از مقاصد نظامی ممنوع است.

ماده ۱۷- منع کوچ اجباری غیرنظامیان

۱- تخلیه جمعیت غیرنظامی نباید به دلیل مخاصمه مسلحانه مورد حکم قرار گیرد مگر اینکه به منظور تامین امنیت آن‌ها یا به اقتضای دلایل نظامی باشد. چنین تخلیه‌های نیز باید بر اساس کلیه تسهیلات ممکن و به ترتیبی که جمعیت غیرنظامی تحت شرایط رضایت‌بخشی از نظر امنیت جانی، بهداشت و سلامت، ایمنی و تغذیه باشند انجام شود.

۲- شهروندان نباید وادار به ترک سرزمین‌شان به دلایل جنگی بشوند.

ماده ۱۸- جمعیت‌ها و فعالیت‌های امدادی

۱- جمعیت‌های امدادی واقع شده در سرزمین طرف‌های معظم متعاهد همانند سازمان‌های صلیب سرخ و هلال احمر و شیر و خورشید سرخ، می‌توانند به منظور اجرای وظایف اصلی‌شان در رابطه با قربانیان مخاصمات مسلحانه ارائه خدمات نمایند. جمعیت غیرنظامی می‌توانند حتی به ابتکار خودشان نسبت به جمع‌آوری و مواظبت از مجروحین، بیماران و غریقان اقدام نمایند.

۲- اگر جمعیت غیرنظامی متحمل مشقات ناروا به سبب فقدان ملزومات اصلی برای بقای خود از قبیل مواد غذایی و امکانات پزشکی شوند، عملیات امدادی و کمک‌رسانی که منحصراً طبیعت بی‌طرفانه و بشردوستانه داشته باشند و بدون هیچ‌گونه تبعیض ناروا انجام شوند به شرط رضایت کشور معظم متعاهد مربوطه برای جمعیت غیرنظامی انجام می‌شود.

بخش ۵

مقررات نهایی

ماده ۱۹- انتشار

این پروتکل باید در گسترده‌ترین حد ممکن منتشر شود.

ماده ۲۰- امضاء

این پروتکل برای امضاء متعاهدین تا ۶ ماه بعد از امضاء نهایی مفتوح بوده و برای یک دوره ۱۲ ماهه مفتوح خواهد ماند.

ماده ۲۱- تصویب

این پروتکل باید تا آن جاکه ممکن است به تصویب برسد. اسناد تصویب باید نزد شورای فدرال سوئیس به عنوان امین پروتکل نگهداری شود.

ماده ۲۲- الحاق

این پروتکل باید برای الحاق توسط هرکشوری که آن را امضاء نکرده مفتوح باقی بماند. اسناد الحاق باید نزد امین نگهداری شوند.

ماده ۲۳- لازم الاجرا شدن

۱- این پروتکل باید شش ماه پس از تودیع هر یک از دو سند تصویب یا الحاق لازم الاجرا گردد.

۲- برای هر طرف این معاهده که از این پس، این معاهده را تصویب نموده یا به آن ملحق می‌شود، معاهده ظرف ۶ ماه بعد از توزیع اسناد تصویب یا الحاق توسط چین متعاهدی لازم الاجرا می‌شود.

ماده ۲۴- اصلاح

هر یک از طرفین معظم متعاهد ممکن است اصلاحاتی را نسبت به این پروتکل پیشنهاد نمایند. متن هر یک از اصلاحات پیشنهادی باید به امین سپرده شود. امین بعد از مشورت با همه طرفین معظم متعاهد و کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در صورت اقتضاء تصمیم خواهد گرفت که یک کنفرانس برای رسیدگی به اصلاحیه پیشنهادی برگزار شود.

۲- امین باید همه طرفین معظم متعاهد را به همراه اعضای کنوانسیون‌ها به این کنفرانس دعوت کند اعم از اینکه این پروتکل را امضاء کرده یا نکرده باشند.

ماده ۲۵- ایرادگیری

۱- در هر مورد که یکی از طرفین معظم متعاهدین بایستی ایرادی بر این پروتکل واردکنند، ایراد تنها تا ۶ ماه بعد از دریافت سند ایراد موثر واقع می‌شود. به هر حال اگر در انقضای مدت ۶ ماه دولت ایرادگیرنده در وضعیت مندرج در ماده ۱ این پروتکل قرار گیرد اعلام ایراد قبل از پایان مخاصمه مسلحانه موثر نخواهد بود. با ایران وجود اشخاصی که به دلایل مربوط به مخاصمه از آزادی محروم شده یا آزادی آنها محدود شده باشد تا آزادی نهایی از مقررات این پروتکل بهره‌مند خواهند بود.

۲- ایرادگیری باید به‌طور کتبی به امین رسماً اعلام شود تا امین هم مورد را به سایر اعضاء منتقل نماید.

ماده ۲۶- اعلام رسمی

امین باید طرفین معظم متعاهد و نیز اعضای معاهدات را اعم از اینکه این پروتکل را امضاء کرده یا نکرده باشند از موارد ذیل مطلع نماید:

الف) امضاء این پروتکل و تودیع آن در نزد امین و تودیع اسناد تصویب و الحاق طبق مواد ۲۱ و ۲۲

ب) تاریخ لازم الاجرا شدن این پروتکل طبق ماده ۲۳.

ج) مکاتبات و بیانیه‌های واصله طبق ماده ۲۴.

ماده ۲۷- ثبت

۱- این پروتکل باید بعد از لازم الاجرا شدن توسط امین برای ثبت و انتشار طبق ماده ۱۰۲ منشور ملل متحد به دبیرخانه سازمان ملل متحد تحویل داده شود.

۲- امین همچنین باید کلیه تصویب‌ها و الحاق‌ها و تأییدهای واصله در رابطه با این پروتکل را به دبیرخانه سازمان ملل متحد اطلاع دهد.

ماده ۲۸- متون اصلی

هر یک از متون اصلی این پروتکل که به زبان عربی، چینی، انگلیسی، فرانسوی، روسی و اسپانیولی می‌باشد به طور مساوی حکم متن اصلی را داشته و باید نزد امین تودیع و تصویر مصدق آنها برای همه طرفین کنوانسیون‌ها فرستاده شود.